

PROLOGO DANZATO

[*Niente testo*]

ATTO PRIMO

da Plauto, *Anfitrione*, vv. 1060-1127

Ita erae meae hodie contigit. nam ubi parturit, deos sibi invocat,
strepitús, crepitus, sonitús, tonitrus: ut subito, ut propere, ut valide tonuit!
ubi quisque institerat, cóncidit crepitu. íbi nescio quis máxuma
vóce exclamat: 'Alcumena, adest auxilium, ne time:
et tibi et tuis propitius caeli cultor advenit.
exsúrgite' inquit 'qui terrore meo occidistis prae metu.'
ut iácuí, exsurgo. ardére censui aédis, ita tum cónfulgebant.
íbi me inclamat Álcumena; iam éa res me horrore ádficit,
erílís praevertít metus: accúrro, ut sciscam quíd velit.
atque illam geminos filios pueros peperisse conspícor;
neque nostrum quisquam sensimus, quom peperit, neque providimus.
séd quid hoc? quis hic ést senex, qui ante aédis nostras síc iacet?
numnam hunc percussit Iúppiter?
credo édepol, nam, pro Iúppiter, sepúltust quasi sit mórtuos.
ibo et cognoscam, quisquis est. Amphitruo híc quidem est érus meus.
Amphítroo. A. Perii. B. Súрге. A. Interii. B. Cédo manum. A. Quis mé tenet?
Br. Tua Bromia ancilla. Am. Totus timeo, íta me increpuit Iuppiter.
nec secus est, quasi si ab Acherunte veniam. sed quid tu foras
egressa es? Brom. Eadem nos formido timidas terrore impulit

in aedibus, tu ubi habitas. nimia mira vidi. vae mihi,
Amphitruo, ita mihi animus etiam nunc abest. Amph. Agedum expedi:
scin me tuom esse erum Amphitruonem? B. Scio. A. Vide etiam nunc. B. Scio.
Amph. Haec sola sanam mentem gestat meorum familiarium.
Brom. Immo omnes sani sunt profecto. A. At me uxor insanum facit
suis foedis factis. Brom. At ego faciam, tu idem ut aliter praedices,
Amphitruo, piam et pudicam esse tuam uxorem ut scias.
[...] Alcumena geminos peperit filios.
A. Ain tu, geminos? B. Geminos. A. Di me servant. B. Sine me dicere,
ut scias tibi tuaeque uxori deos esse omnis propitios.
Amph. Loquere. [...]
Brom. postquam peperit, pueros lavere iussit nos. ocepimus.
sed puer ille quem ego lavi, ut magnust et multum valet!
neque eum quisquam colligare quivit incunabulis.
Amph. Nimia mira memoras; [...]
Brom. Magis iam faxo mira dices. postquam in cunas conditust,
devolant angues iubati deorsum in impluvium duo
maximi: continuo extollunt ambo capita. Amph. Ei mihi.
Brom. Ne pave. sed angues oculis omnis circumvisere.
postquam pueros conspicati, pergunt ad cunas citi.
ego cunas recessim rursum vorsum trahere et ducere,
metuens pueris, mihi formidans; [...]
postquam conspexit angues ille alter puer,
citus e cunis exilit, facit recta in anguis impetum:
alterum alteraprehendit eos manu perniciter.
Amph. [...] quid fit deinde? porro loquere. Brom. Puer ambo angues enicat.
dum haec aguntur, voce clara exclamat uxorem tuam—

A. Quis homo? B. Summus imperator divom atque hominum Iuppiter.

is se dixit cum Alcumena clam consuetum cubitibus,
eumque filium suom esse qui illos angues vicerit;
alterum tuom esse dixit puerum. Amph. Pol me haud paenitet,
si licet boni dimidium mihi dividere cum Iove.
abi domum, iube vasa pura actutum adornari mihi,
ut Iovis supremi multis hostiis pacem expetam.

PRIMO INTERMEZZO CORALE

[*Niente testo*]

ATTO SECONDO

da Senofonte, *Memorabili*, 2, 1, 23-33

τὴν δ' ἑτέραν φθάσαι βουλομένην προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν: ὀρῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα ποίαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπη. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιησάμενος, ἐπὶ τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥάστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσει, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώση. [...] σκοπούμενος τδιέση τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὔροις, ἢ τί ἂν ἰδὼν ἢ ἀκούσας τερφθείης ἢ τίνων ὀσφραινόμενος ἢ ἀπτόμενος, τίσι δὲ παιδικοῖς ὀμιλῶν μάλιστ' ἂν εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις, καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων πάντων τυγχάνοις. [25] ἐὰν δέ ποτε γένηταί τις ὑπόψια σπάνεως ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος μή σε ἀγάγω ἐπὶ τὸ πονοῦντα καὶ τάλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρήση, οὐδενὸς ἀπεχόμενος ὅθεν ἂν δυνατὸν ἦ τι κερδαῖναι. πανταχόθεν γὰρ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοῖ συνοῦσιν ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω.

[26] καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα, ὦ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστίν;

ή δέ, οί μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν, οί δὲ μισοῦντές με ὑποκοριζόμενοι ὀνομάζουσι Κακίαν.

[27] καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπε: καὶ ἐγὼ ἦκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταματοῦσα, ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἀγαθὸν ἐργάτην γενέσθαι [...]. οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προοιμίῳς ἡδονῆς, ἀλλ' ἦπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα διηγῆσομαι μετ' ἀληθείας. [28] τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναί σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, [...] εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιόις ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, [...] εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρῶτι.

[29] καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν [...]: ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνὴ σοι αὕτη διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥαδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε.

[30] καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν: ὦ τλήμων, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα μηδὲν τούτων ἔνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἢ τις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων ἐμπίμπλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσα, [...] οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὅ τι ποιῆς ὕπνου ἐπιθυμεῖς; τὰ δ' ἀφροδίσια πρὸ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μηχανωμένη [...] [31] ἀθάνατος δὲ οὐσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζει; [...] τίς δ' ἄν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσειε; [...] ἢ τίς ἄν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν εἶναι; [...] [32] ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς; ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ' ἀνθρώπειον χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. [...] [33] ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κείνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν κεκτῆσθαι.

SECONDO INTERMEZZO CORALE

da Euripide, *Eracle*, vv. 352-421

Χο. ἐγὼ δὲ τὸν γᾶς ἐνέρων τ'
 ἐς ὄρφναν μολόντα παιῖδ',
[...]
 ὑμνῆσαι στεφάνωμα μό-

χθων δι' εὐλογίας θέλω.

[...]

πρῶτον μὲν Διὸς ἄλσος
ἠρήμωσε λέοντος,
πυρσῶι δ' ἀμφεκαλύφθη
ξανθὸν κρᾶτ' ἐπινωτίσας
δεινοῦ χάσματι θηρός.
τάν τ' ὄρεινόμον ἀγρίων
Κενταύρων ποτὲ γένναν
ἔστρωσεν τόξοις φονίοις,
ἐναίρων πτανοῖς βέλεσιν.

[...]

ψαλίοις ἐδάμασσε πώ-
λους Διομήδεος, αἱ φονίασι φάτ-
ναις ἀχάλιν' ἐθόαζον
κάθαιμα γέννυσι σῖτα,
χαρμοναῖσιν ἀνδροβρῶσι
δυστράπεζοι·

[...]

ἤλυθεν ἐσπέριόν <τ'> ἐς ἀν-
λὰν χρύσειον πετάλων ἀπο μηλοφό-
ρων χειρὶ καρπὸν ἀμέρξων,
δράκοντα πυρσόνωτον,
ὅς <σφ'> ἄπλατον ἀμφελικτὸς
ἔλικ' ἐφρούρει, κτανών·
ποντίας θ' ἀλὸς μυχοῦς
εἰσέβαινε,

[...]

τὸν ἵππευτάν τ' Ἀμαζόνων στρατὸν

[...]

ἔβα δι' ἄξεινον οἶδμα λίμνας,

[...]

κόρας Ἀρείας πέπλων
χρυσεόστολον φάρος

[...]

τάν τε μυριόκρανον
πολύφονον κύνα Λέρνας
ὔδραν ἐξεπύρωσεν,

ATTO TERZO

da Seneca, *Hercules Furens*, vv. 1-74

Ivno Soror Tonantis (hoc enim solum mihi

nomen relictum est) semper alienum Iouem
ac templa summi uidua deserui aetheris
locumque caelo pulsa paelicibus dedi;
tellus colenda est, paelices caelum tenent:

[...]

Thebana tellus matribus sparsa impiis
quotiens nouercam fecit! escendat licet
meumque uictrix teneat Alcmene locum,
pariterque natus astra promissa occupet,

[...]

non sic abibunt odia; uiuaces aget
uiolentus iras animus et saeuus dolor
aeterna bella pace sublata geret.

Quae bella? quidquid horridum tellus creat
inimica, quidquid pontus aut aer tulit
terribile dirum pestilens atrox ferum,
fractum atque domitum est. superat et crescit malis
iraque nostra fruitur; in laudes suas
mea uertit odia:

[...]

toto deus
narratur orbe. monstra iam desunt mihi
minorque labor est Herculi iussa exequi,
quam mihi iubere: laetus imperia excipit.

[...]

Nec satis terrae patent:
effregit ecce limen inferni Iouis

[...]

foedus umbrarum perit:
uidi ipsa, uidi nocte discussa inferum

[...]

cur non uinctum et oppressum trahit

[...]

et sacra dirae mortis in aperto iacent.

at ille [...]
de me triumphat [...]
uiso labantem Cerbero [...]
timui imperasse. [...]
caelo timendum est, regna ne summa occupet
qui uicit ima: scepra praeripiet patri.
[...]
quaerit ad superos uiam.

592-615

Hercules O lucis almae rector et caeli decus,
[...]
da, Phoebе, ueniam, si quid inlicitum tui
uidere uultus: iussus in lucem extuli
arcana mundi.
[...]
quisquis ex alto aspicit
terrena, facie pollui metuens noua,
aciem reflectat oraque in caelum erigat
portenta fugiens: hoc nefas cernant duo,
qui aduexit et quae iussit. in poenas meas
atque in labores non satis terrae patent
Iunonis odio: uidi inaccessa omnibus,
ignota Phoebō quaeque deterior polus
obscura diro spatia concessit Ioui;
et, si placerent tertiae sortis loca,
regnare potui: noctis aeternae chaos
et nocte quiddam grauius et tristes deos
et fata uici. morte contempta redi:
quid restat aliud? uidi et ostendi inferos:
da si quid ultra est, iam diu pateris manus
cessare nostras, Iuno: quae uinci iubes?

75-85

Perge, ira, perge et magna meditantem opprime,
congregere, manibus ipsa dilacera tuis:
quid tanta mandas odia?
[...]
quaeris Alcidae parem?
nemo est nisi ipse: bella iam secum gerat.

da Euripide, *Eracle*, vv. 822-1351 *passim*

ΙΡΙΣ

θαρσεῖτε Νυκτὸς τήνδ' ὀρῶντες ἔκγονον
Λύσσαν, γέροντες, κάμῃ τὴν θεῶν λάτριν
Ἴριν· [...]
ένος δ' ἐπ' ἀνδρὸς δώματα στρατεύομεν,
[...]
Ἴηρα προσάψαι κοινὸν αἶμ' αὐτῷ θέλει
παῖδας κατακτείναντι, συνθέλω δ' ἐγώ.
[...]
Νυκτὸς κελαινῆς ἀνυμέναιε παρθένε,
μανίας τ' ἐπ' ἀνδρὶ τῷδε καὶ παιδοκτόνους
φρενῶν ταραγμοὺς καὶ ποδῶν σκιρτήματα
ἔλαυνε κίνει, φόνιον ἐξίει κάλων,
ὡς [...]
γνώμῃ μὲν τὸν Ἴηρας οἶός ἐστ' αὐτῷ χόλος,
[...]
ἢ θεοὶ μὲν οὐδαμοῦ,
τὰ θνητὰ δ' ἔσται μεγάλα, μὴ δόντος δίκην.

ΛΥΣΣΑ

παραινέσαι δέ, πρὶν σφαλεῖσαν εἰσιδεῖν,
Ἴηραι θέλω σοί τ'. [...]
ἀνῆρ ὄδ' οὐκ ἄσημος οὐτ' ἐπὶ χθονὶ
οὐτ' ἐν θεοῖσιν, οὐδ' οὐ μ' ἐσπέμπεεις δόμους·
ἄβατον δὲ χώραν καὶ θάλασσαν ἀγρίαν
ἐξημερώσας θεῶν ἀνέστησεν μόνος
τιμὰς πιτνούσας ἀνοσίων ἀνδρῶν ὑπο.
ὥστ' οὐ παραινῶ μεγάλα βουλευσαί κακά.

Ιρ. μὴ σὺ νουθέτει τά θ' Ἴηρας κάμῃ μηχανήματα.
[...]

οὐχὶ σωφρονεῖν γ' ἔπεμψε δευρό σ' ἢ Διὸς δάμαρ.

Λυ. Ἴηριον μαρτυρόμεσθα δρῶσ' ἄδρᾶν οὐ βούλομαι.
εἰ δὲ δὴ μ' Ἴηραι θ' ὑπουργεῖν σοί τ' ἀναγκαίως ἔχει,
εἰμί γ'·

[...]

ἦν ἰδοῦ· καὶ δὴ τινάσσει κρᾶτα βαλβίδων ἄπο
καὶ διαστρόφους ἐλίσσει σῖγα γοργωποὺς κόρας,
ἀμπνοᾶς δ' οὐ σωφρονίζει, ταῦρος ὦς ἐς ἐμβολήν,
δεινὰ μυκᾶται δέ.

[...]

τάχα σ' ἐγὼ μᾶλλον χορεύσω καὶ καταυλήσω φόβωι.

Χο. ὀτοτοτοῖ, στέναξον· ἀποκείρεται
σὸν ἄνθος πόλεος, ὁ Διὸς ἔκγονος,
μέλεος Ἑλλάς, ἃ τὸν εὐεργέταν
ἀποβαλεῖς ὀλεῖς μανιάσιν λύσσαις
χορευθέντ' ἐναύλοις.

[...]

δάιον τόδε

δάιον μέλος ἐπαυλεῖται.
κυναγετεῖ τέκνων διωγμόν·

[...]

ΕΞΑΓΓΕΛΟΣ οὐκ ἂν τις εἴποι μᾶλλον ἢ πεπόνθαμεν.

ἱερά μὲν ἦν πάροιθεν ἐσχάρας Διὸς
καθάρσι' οἴκων,

[...]

χορὸς δὲ καλλίμορφος εἰστήκει τέκνων
πατήρ τε Μεγάρα τ',

[...]

Ἀλκμήνης τόκος
ἔστη σιωπῆι. καὶ χρονίζοντος πατρὸς
παῖδες προσέσχον ὄμμ'· ὁ δ' οὐκέθ' αὐτὸς ἦν,
ἀλλ' ἐν στροφαῖσιν ὀμμάτων ἐφθαρμένος
ρίζας τ' ἐν ὄσσοις αἱματῶπας ἐκβαλὼν
ἀφρὸν κατέσταζ'· εὐτρίχος γενειάδος.

ἔλεξε δ' ἅμα γέλωτι παραπεπληγμένωι·
Πάτερ, τί θύω πρὶν κτανεῖν Εὐρυσθέα
καθάρσιον πῦρ καὶ πόνους διπλοῦς ἔχω;

[...]

ὅταν δ' ἐνέγκω δεῦρο κρᾶτ' Εὐρυσθέως
ἐπὶ τοῖσι νῦν θανοῦσιν ἀγνιῶ χέρας.

[...]

τίς μοι δίδωσι τόξα; τίς <δ'> ὄπλον χερός;
πρὸς τὰς Μυκήνας εἶμι·

[...]

δεινὰ δ' Εὐρυσθεῖ βρέμων
ἦν ἐν Μυκήναις τῶι λόγωι.

[...]

φαρέτραν δ' εὐτρεπῆ σκευάζεται

καὶ τόξ' ἑαυτοῦ παισί, τοὺς Εὐρυσθέως
δοκῶν φονεύειν.

[...]

βοᾷ δὲ μήτηρ· ὦ τεκῶν, τί δρᾷς; τέκνα
κτείνεις; [...]

ὁ δ' ἐξελίσσων παῖδα κίονος κύκλωι

[...]

βάλλει πρὸς ἧπαρ·

[...]

ὁ δ' ἠλάλαξε

[...]

ἄλλωι δ' ἐπεῖχε τόξ', ὅς ἀμφὶ βωμίαν

ἔπτηξε κρηπίδ'

[...]

μυδροκτύπον μίμημ' ὑπὲρ κάρα βαλῶν

ξύλον καθῆκε παιδὸς ἐς ξανθὸν κάρα,

ἔρρηξε δ' ὄστᾱ. δεῦτερον δὲ παῖδ' ἑλῶν

χωρεῖ τρίτον θυμ' ὡς ἐπισφάξων δυοῖν.

ἀλλὰ φθάνει νιν ἢ τάλαιν' ἔσω δόμων

μήτηρ ὑπεκλαβοῦσα καὶ κλήιει πύλας.

ὁ δ' ὡς ἐπ' αὐτοῖς δὴ Κυκλωπίοισιν ὦν

σκάπτει μοχλεῦει θύρετρα κάκβαλῶν σταθμὰ

δάμαρτα καὶ παῖδ' ἐνὶ κατέστρωσεν βέλει.

κάνθενδε πρὸς γέροντος ἰππεύει φόνον·

ἀλλ' ἦλθεν εἰκῶν, ὡς ὄρᾱν ἐφαίνετο

Παλλάς, κραδαίνουσ' ἔγχος ἐπὶ λόφω κέαρ,

κᾶρριψε πέτρον στέρνον εἰς Ἡρακλέους,

ὅς νιν φόνου μαργῶντος ἔσχε καὶς ὕπνον

καθῆκε·

[...]

εὐδὲι δ' ὁ τλήμων ὕπνον οὐκ εὐδαίμονα

παῖδας φονεύσας καὶ δάμαρτ'.

[...]

Χο. ὦ Ζεῦ, τί παῖδ' ἠχθηρας ὦδ' ὑπερκότως

τόν σόν, κακῶν δὲ πέλαγος ἐς τόδ' ἠγάγες;

Ηρ. ἔα·

ἔμπνους μὲν εἶμι καὶ δέδορχ' ἄπερ με δεῖ,

αἰθέρα τε καὶ γῆν τόξα θ' ἠλίου τάδε.

ὡς <δ'> ἐν κλύδωνι καὶ φρενῶν ταράγματι

πέπτωκα δεινῶι

[...]

ἔκ τοι πέπληγμαι· ποῦ ποτ' ὦν ἀμηχανῶ;

ὦή, τίς ἐγγὺς ἦ πρόσω φίλων ἐμῶν,

δύσγνοϊαν ὅστις τὴν ἐμὴν ἰάσεται;

σαφῶς γὰρ οὐδὲν οἶδα τῶν εἰωθότων.

[...]

Ηρ. πάτερ, τί κλαίεις καὶ συναμπίσχηι κόρας,
τοῦ φιλτάτου σοι τηλόθεν παιδὸς βεβῶς;

Αμ. ὦ τέκνον· εἶ γὰρ καὶ κακῶς πράσσω ἐμός.

Ηρ. πράσσω δ' ἐγὼ τί λυπρὸν οὐ δακρυροεῖς;

[...]

Αμ. εἰ μηκέθ' Ἄιδου βάκχος εἶ, φράσαιμεν ἄν.

[...]

Αμ. ὦ Ζεῦ, παρ' Ἥρας ἄρ' ὀραῖς θρόνων τάδε;

Ηρ. ἀλλ' ἦ τι κείθεν πολέμιον πεπόνθαμεν;

Αμ. τὴν θεὸν ἔασας τὰ σὰ περιστέλλου κακά.

[...]

Αμ. ἀπόλεμον, ὦ παῖ, πόλεμον ἔσπευσας τέκνοις.

Ηρ. τί πόλεμον εἶπας; τούσδε τίς διώλεσεν;

Αμ. σὺ καὶ σὰ τόξα καὶ θεῶν ὃς αἴτιος.

[...]

Ηρ. τὸν λοίσθιον δὲ τόνδ' ἔτλην τάλας πόνον,

παιδοκτονήσας δῶμα θριγκῶσαι κακοῖς.

ἤκω δ' ἀνάγκης ἐς τόδ'· οὐτ' ἐμαῖς φίλαις

Θήβαις ἐνοικεῖν ὄσιον·

[...]

οὐ γὰρ ἄτας εὐπροσηγόρους ἔχω.

[...]

τί δῆτά με ζῆν δεῖ;

[...]

χορευέτω δὴ Ζηνὸς ἡ κλεινὴ δάμαρ

κρόουσι' Ὀλυμπίου Ζηνὸς ἀρβύληι πόδα.

ἔπραξε γὰρ βούλησιν ἦν ἐβούλετο

ἄνδρ' Ἑλλάδος τὸν πρῶτον αὐτοῖσιν βάθροισι

ἄνω κάτω στρέψασα.

[...]

ἔσκεψάμην δὲ καίπερ ἐν κακοῖσιν ὦν

μὴ δειλίαν ὄφλω τιν' ἐκλιπῶν φάος·

[...]

ἐγκαρτερήσω βίοντον·

TERZO INTERMEZZO CORALE
da Apollodoro, *Biblioteca*, 2, 65s.

ἐν δὲ τοῖς βουκολίοις ὑπάρχων ὀκτωκαιδεκαέτης τὸν Κιθαιρώνειον ἀνεῖλε λέοντα. οὗτος γὰρ ὀρμώμενος ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος τὰς Ἀμφιτρώωνος ἔφθειρε βόας καὶ τὰς Θεσπίου. βασιλεὺς δὲ ἦν οὗτος Θεσπιῶν, πρὸς ὃν ἀφίκετο Ἡρακλῆς ἐλεῖν βουλόμενος τὸν λέοντα. ὁ δὲ αὐτὸν ἐξένισε πενήκοντα ἡμέρας, καὶ ἐπὶ τὴν θήραν ἐξιόντι νυκτὸς ἐκάστης μίαν συνεύναζε θυγατέρα [...] ἐσπούδαζε γὰρ πάσας ἐξ Ἡρακλέους τεκνοποιήσασθαι. Ἡρακλῆς δὲ μίαν νομίζων εἶναι τὴν ἀεὶ συνευναζομένην, συνῆλθε πάσαις. καὶ χειρωσάμενος τὸν λέοντα τὴν μὲν δορὰν ἠμφιέσατο, τῷ χάσματι δὲ ἐχρήσατο κόρυθι.

ΑΤΤΟ QUARTO

da Aristofane, *Uccelli*, vv. 1565-1692

ΠΟΣΕΙΔΩΝ

Τὸ μὲν πόλισμα τῆς Νεφελοκοκκυγίας
ὄρᾶν τοδὶ πάρεστιν, οἷ πρεσβεύομεν.

Οὗτος, τί δρᾶς;

[...]

Οἴμωζε· πολὺ γὰρ δὴ σ' ἐγὼ
έόρακα πάντων βαρβαρώτατον θεῶν.

Ἄγε δὴ, τί δρῶμεν, Ἡράκλεις;

ΗΡΑΚΛΗΣ

Ἀκήκοας

έμοῦ γ' ὅτι τὸν ἄνθρωπον ἄγχειν βούλομαι,
ὅστις ποτ' ἔσθ' ὁ τοὺς θεοὺς ἀποτειχίσας.

[...]

ΠΙ. Τὴν τυρόκνηστὴν τις δότω· φέρε σίλφιον·
τυρὸν φερέτω τις· πυρπόλει τοὺς ἄνθρακας.

ΠΟ. Τὸν ἄνδρα χαίρειν οἱ θεοὶ κελεύομεν
τρεῖς ὄντες ἡμεῖς.

ΠΙ. Ἄλλ' ἐπικνῶ τὸ σίλφιον.

ΗΡ. Τὰ δὲ κρέα τοῦ ταῦτ' ἐστίν;

[...]

ΗΡ. Εἶτα δῆτα σίλφιον
ἐπικνῆς πρότερον αὐτοῖσιν;

ΠΙ. ὦ χαῖρ', Ἡράκλεις.

Τί ἐστι;

ΠΟ. Πρεσβεύοντες ἡμεῖς ἤκομεν
παρὰ τῶν θεῶν περὶ πολέμου καταλλαγῆς.

ΠΙ. Ἐλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ληκύθῳ.

ΗΡ. Καὶ μὴν τά γ' ὀρνίθεια λιπάρ' εἶναι πρέπει.

ΠΟ. Ἡμεῖς τε γὰρ πολεμοῦντες οὐ κερδαίνομεν,
ὑμεῖς τ' ἂν ἡμῖν τοῖς θεοῖς ὄντες φίλοι
ὄμβριον ὕδωρ ἂν εἶχετ' ἐν τοῖς τέλμασιν,
ἀλκωνίδας τ' ἂν ἤγεθ' ἡμέρας ἀεὶ.

Τούτων πέρι πάντων αὐτοκράτορες ἤκομεν.

ΠΙ. Ἄλλ' οὔτε πρότερον πώποθ' ἡμεῖς ἤρξαμεν
πολέμου πρὸς ὑμᾶς, νῦν τ' ἐθέλομεν, εἰ δοκεῖ,
ἐὰν τὸ δίκαιον ἀλλὰ νῦν ἐθέλητε δρᾶν,
σπονδὰς ποιεῖσθαι. Τὰ δὲ δίκαι' ἐστὶν ταδί·

Τὸ σκῆπτρον ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν πάλιν
τὸν Δί' ἀποδοῦναι· κὰν διαλλαττώμεθα
ἐπὶ τοῖσδε, τοὺς πρέσβεις ἐπ' ἄριστον καλῶ.

HP. Ἐμοὶ μὲν ἀπόχρη ταῦτα καὶ ψηφίζομαι.

ΠΟ. Τί, ὦ κακόδαιμον; Ἡλίθιος καὶ γάστρις εἶ.

[...]

ΠΙ. Τί δαὶ σὺ φῆς;

ΤΡΙΒΑΛΛΟΣ

Να Βαισατρευ.

HP. Ὅρᾳς, ἐπαινεῖ χούτος.

[...]

Τὸ σκῆπτρον ἀποδοῦναι πάλιν ψηφίζομαι
τούτοις ἐγώ.

ΠΟ. Καὶ τὸν Τριβαλλόν νυν ἐροῦ.

[...]

HP. Φησί μ' εὔ λέγειν πάνυ.

ΠΟ. Εἴ τοι δοκεῖ σφῶν ταῦτα, κἀμοὶ συνδοκεῖ.

Οὗτος, δοκεῖ δρᾶν ταῦτα τοῦ σκῆπτρου πέρι.

ΠΙ. Καὶ νῆ Δί' ἕτερόν γ' ἐστὶν οὗ μνήσθην ἐγώ.

Τὴν μὲν γὰρ Ἥραν παραδίδωμι τῷ Δί,
τὴν δὲ Βασιλείαν τὴν κόρην γυναικ' ἐμοὶ
ἐκδοτέον ἐστίν.

ΠΟ. Οὐ διαλλαγῶν ἐρᾳς.

Ἀπίωμεν οἴκαδ' αὔθις.

ΠΙ. Ὀλίγον μοι μέλει.

Μάγειρε, τὸ κατάχυσμα χρῆ ποεῖν γλυκύ.

HP. Ὡ δαιμόνι' ἀνθρώπων Πόσειδον, ποῖ φέρει;

Ἥμεῖς περὶ γυναικὸς μιᾶς πολεμήσομεν;

ΠΟ. Τί δαὶ ποιῶμεν;

HP. Ὅ τι; διαλλαττώμεθα.

ΠΟ. Τί ῥζύρι; Οὐκ οἶσθ' ἐξαπατῶμενος πάλαι;

Βλάπτεις δέ τοι σὺ σαυτόν. Ἦν γὰρ ἀποθάνη
ὁ Ζεὺς παραδούς τούτοις τὴν τυραννίδα,
πένης ἔσει σύ· σοῦ γὰρ ἅπαντα γίγνεται
τὰ χρήμαθ', ὅσ' ἂν ὁ Ζεὺς ἀποθνήσκων καταλίπη.

ΠΙ. Οἴμοι τάλας, οἶόν σε περισοφίζεται.

Δεῦρ' ὡς ἔμ' ἀποχώρησον, ἵνα τί σοι φράσω.

Διαβάλλεται σ' ὁ θεῖος, ὦ πόνηρε σύ.

Τῶν γὰρ πατρῶων οὐδ' ἀκαρῆ μέτεστί σοι
κατὰ τοὺς νόμους· νόθος γὰρ εἶ κού γνήσιος.

HP. Ἐγὼ νόθος; Τί λέγεις;

ΠΙ. Σὺ μέντοι νῆ Δία

ὦν γε ξένης γυναικός.

[...]
 ΗΡ. Ἐμοὶ δ' ἄρ' οὐδὲν τῶν πατρῶων χρημάτων
 μέτεστιν;
 ΠΙ. Οὐ μέντοι μὰ Δία.
 [...]
 Ἄλλ' ἦν μεθ' ἡμῶν ἦς, καταστήσας σ' ἐγὼ
 τύραννον ὄρνιθων παρέξω σοι γάλα.
 ΗΡ. Δίκαι' ἔμοιγε καὶ πάλαι δοκεῖς λέγειν
 περὶ τῆς κόρης, κἄγωγε παραδίδωμί σοι.
 [...]
 ΠΟ. Τᾶναντία ψηφίζομαι.
 ΠΙ. Ἐν τῷ Τριβαλλῶ πᾶν τὸ πρᾶγμα. Τί σὺ λέγεις;
 ΤΡ. Καλαν κοραναυ καὶ μεγαλα βασιλιναυ
 ὄρνιτο παραδίδωμι.
 ΗΡ. Παραδοῦναι λέγει.
 [...]
 ΠΟ. Σφῶ νυν διαλλάττεσθε καὶ ξυμβαίνετε·
 ἐγὼ δ', ἐπειδὴ σφῶν δοκεῖ, σιγήσομαι.
 ΗΡ. [...]
 Ἄλλ' ἴθι μεθ' ἡμῶν αὐτὸς εἰς τὸν οὐρανόν,
 ἵνα τὴν Βασιλείαν καὶ τὰ πάντ' ἐκεῖ λάβῃς.
 [...]
 Βούλεσθε δῆτ' ἐγὼ τέως
 ὀπτῶ τὰ κρέα ταυτὶ μένων; Ὑμεῖς δ' ἴτε.
 ΠΟ. Ὅπτᾶς τὰ κρέας; Πολλὴν γε τευθείαν λέγεις.

QUARTO INTERMEZZO CORALE

[Niente testo]

ATTO QUINTO
da Ovidio, *Heroides 9, passim*

DEIANIRA:

[...]

quem non mille ferae, quem non Stheneleius hostis,
non potuit Iuno vincere, vincit amor.

[...]

ipsa domo vidua votis operata pudicis
torqueor, infesto ne vir ab hoste cadat;
inter serpentes aprosque avidosque leones
iactor et haesuros terna per ora canes.
me pecudum fibrae simulacraque inania somni
ominaque arcana nocte petita movent.

[...]

peregrinos addis amores,
et mater de te quaelibet esse potest.

[...]

non puduit fortis auro cohibere lacertos,

[...]

nec te Maeonia lascivae more puellae
incipi zona dedecuisse putas?

[...]

Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
diceris et dominae pertimuisse minas.

[...]

crassaque robusto deducis pollice fila,

[...]

a, quotiens digitis dum torques stamina duris,
praevalidae fusos conminuere manus!

[...]

se quoque nympha tuis ornavit Iardanis armis

et tulit a capto nota tropaea viro.

[...]

quo tu non esses, iure vir illa fuit.

[...]

o pudor! hirsuti costis exuta leonis
aspera texerunt vellera molle latus!
falleris et nescis—non sunt spolia illa leonis,
sed tua, tuque feri victor es, illa tui.

[...]

Haec tamen audieram; licuit non credere famae,
et venit ad sensus mollis ab aure dolor—
ante meos oculos adducitur advena paelex,
nec mihi, quae patior, dissimulare licet!
non sinis averti; mediam captiva per urbem
invitis oculis adspicienda venit.
nec venit incultis captarum more capillis,
fortunam vultu fassa decente suam;

ingreditur late lato spectabilis auro,

[...]

dat vultum populo sublimis ut Hercule victo;

[...]

forsitan et pulsa Aetolide Deianira
nomine deposito paelicis uxor erit,

[...]

mens fugit admonitu, frigusque perambulat artus,
et iacet in gremio languida facta manus.

[...]

virum tunicae tabe perire meae.
ei nihil quid feci? quo me furor egit amantem?

[...]

Nessus, ut est avidum percussus harundine pectus,
'hic,' dixit, 'vires sanguis amoris habet.'
inlita Nesseo misi tibi texta veneno.
in pia quid dubitas Deianira mori?

HP. ὦ πολλά δὴ καὶ θερμὰ καὶ λόγῳ κακὰ
καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ·
κούπω τοιοῦτον οὐτ' ἄκοιτις ἢ Διὸς
προὔθηκεν οὐθ' ὁ στυγνὸς Εὐρυσθεὺς ἐμοὶ
οἶον τόδ' ἢ δολῶπις Οἰνέως κόρη
καθῆψεν ὤμοις τοῖς ἐμοῖς Ἑρινύων
ύφαντὸν ἀμφίβληστρον, ᾧ διόλλυμαι.
Πλευραῖσι γὰρ προσμαχθὲν ἐκ μὲν ἐσχάτας
βέβρωκε σάρκας, πλεύμονός τ' ἀρτηρίας
ροφεῖ ξυνοικοῦν· ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου
πέπωκεν ἤδη, καὶ διέφθαρμαι δέμας
τὸ πᾶν ἀφράστῳ τῆδε χειρωθεὶς πέδη.
Κοῦ ταῦτα λόγχῃ πεδιάς, οὐθ' ὁ γηγενῆς
στρατὸς Γιγάντων, οὐτε θήρειος βία,
οὐθ' Ἑλλάς, οὐτ' ἄγλωσσος, οὐθ' ὅσῃν ἐγὼ
γαῖαν καθαίρων ἰκόμην, ἔδρασέ πω·
γυνὴ δέ, θῆλυς οὐσα κούκ ἀνδρὸς φύσιν,
μόνη με δὴ καθεῖλε φασγάνου δίχα.
[...]

Ἴθ', ὦ τέκνον, τόλμησον, οἴκτιρόν τέ με
πολλοῖσιν οἰκτρόν, ὅστις ὥστε παρθένος
βέβρυχα κλαίων· καὶ τόδ' οὐδ' ἂν εἷς ποτε
τόνδ' ἀνδρα φαίῃ πρόσθ' ἰδεῖν δεδρακότα,
ἀλλ' ἀστένακτος αἰὲν εἰπόμην κακοῖς·
νῦν δ' ἐκ τοιοῦτου θῆλυς ἠύρημαι τάλας.
[...]

ἰδού, θεᾶσθε πάντες ἄθλιον δέμας,
ὁρᾶτε τὸν δύστηνον, ὡς οἰκτρῶς ἔχω.
Αἰαῖ, ὦ τάλας, αἰαῖ,
ἔθαλψεν ἄτης σπασμὸς ἀρτίως ὄδ' αὖ,
διῆξε πλευρῶν, οὐδ' ἀγύμναστόν μ' ἔᾶν
ἔοικεν ἢ τάλαινα διάβορος νόσος.
Ἵναξ Αἴδη, δέξαι μ',
ὦ Διὸς ἀκτίς, παῖσον·
ἔνσεισον, ὦναξ, ἐγκατάσκηψον βέλος,
πάτερ, κεραυνοῦ. Δαίνυται γὰρ αὖ πάλιν,
ἦνθηκεν, ἐξώρμηκεν. ὦ χέρρες, χέρρες,
ὦ νῶτα καὶ στέρον', ὦ φίλοι βραχίονες,
ὕμεις ἐκεῖνοι δὴ καθέσταθ' οἷ ποτε
Νεμέας ἔνοικον, βουκόλων ἀλάστορα,
λέοντ', [...]

βία κατειργάσασθε, Λερναίαν θ' ὕδραν,
διφυῆ τ' ἄμικτον ἵπποβάμονα στρατὸν
θηρῶν, ὑβριστήν, ἄνομον,
[...] τὸν θ' ὑπὸ χθονὸς

Ἴδου τρίκρανον σκύλακ', ἀπρόσμαχον τέρας,
[...] τὸν τε χρυσέων

δράκοντα μῆλων φύλακ' ἐπ' ἐσχάτοις τόποις·
ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην,
κούδεις τροπαῖ' ἔστησε τῶν ἐμῶν χειρῶν.
Νῦν δ' ὦδ' ἀναρθρος καὶ κατερρακωμένος
τυφλῆς ὑπ' ἄτης ἐκπεπόρθημαι τάλας,
ὁ τῆς ἀρίστης μητρὸς ὠνομασμένος,
ὁ τοῦ κατ' ἄστρα Ζηνὸς αὐδηθεὶς γόνος.

ESODO DANZATO

[*Niente testo*]